

МОДЕЛИ СУБОРДИНАЦИЈЕ У СТРЕЉАЧКОМ ОДЕЉЕЊУ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Винко Жнидаршич, Зоран Каравидић
Универзитет одбране у Београду, Школа националне одбране

Циљ истраживања веза субординације у стрељачком одељењу је да се оформи база могућих модела чиме би се створили услови за даља истраживања. Сprovedено је путем анализе садржаја документа и моделовањем структуре стрељачког одељења. Резултат спроведеног истраживања су тринаест модела субординације у стрељачком одељењу, који су прописани, који су описани или неописани, и они који нису наведени као прописани, али су резултат промишљања.

Овај рад је намењен подофицирима, командирима одељења, као помоћ у уређивању система командовања приликом извршавања додељених задатака.

Кључне речи: командир одељења, командир групе, субординација, једностарешинство, стрељачко одељење, командовање

Увод

У систему командовања рода пешадије Војске Србије, стрељачко одељење је најмања јединица, коју као старешина води командир одељења. У редовним околностима он је претпостављен осморици војника, а потчињен је командиру стрељачког вода. Сваки од војника има своје наоружање и дужност која му је одређена. У току извођења појединих активности оваква организација стрељачког одељења се нарушава и поделом на групе при чему се задржава целовитост. При том, да би командир одељења одржао систем командовања свакој групи одређује командира групе преносом дела командирских надлежност¹ на изабране војнике. На тај начин он је у могућности да командује одељењем преко командира група који примају и извршавају његова наређења усмеравајући и контролишући рад војника којима су они у тој ситуацији првопретпостављени.

Иако различите околности утичу на организацију стрељачког одељења, у раду је постављен циљ да се на основу варијанти распореда војника оформе и опишу везе субординације у стрељачком одељењу као модели за будућа истраживања.

У раду се подразумева да је систем командовања у стрељачком одељењу Војске Србије заснован на једностарешинству и субординацији.²

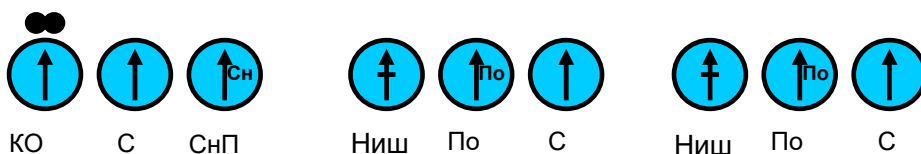
¹ Здружена оперативна команда ГШ ВС, *Доктрина командовања – привремена*, 2016, тачка 59-60.

² *Закон о Војсци Србије*, члан 12; *Правило службе Војске Србије*, 2015, тачка 9; Здружена оперативна команда ГШ ВС, тачка 26; *Правило службе Војске Србије*, тачка 9.

Једностарешинство је начин командовања одељењем засновано на недељивом праву и одговорности искључиво у надлежности командира који по начелима једностарешинства има право командовања свим органским и придодатим појединцима, послугама и/или групама, и одговара за стање, оперативну способност и функционалну оспособљеност, употребу, правилно и тачно извршавање свих задатака, одлука и наређења претпостављених.³ Једностарешинством је обезбеђено да се у систему командовања појављује само један претпостављени, који командује и коме се одговара за извршење задатака. Претпостављени сноси одговорност за употребу своје јединице јер му је омогућено да доноси одлуке, наређује и контролише извршење. Такође своја права и обавезе може пренети на друга лица.⁴

Субординација је потчињеност групе или појединца вишем претпостављеном органу или старешини.⁵ Изражава се кроз однос претпостављени – потчињени. Однос субординације је основни командни однос који се огледа у дужности, праву и одговорности командира одељења и командира група, да као претпостављени доносе одлуке и одређују задатке, и дужности, праву и одговорности потчињених (командира група и војника) да те задатке тачно и на време извршавају и важи у свим облицима организовања стрељачког одељења, како за органски састав, тако и за послуге оруђа којима се стрељачко одељење ојачава.⁶ Субординација не умањује иницијативу и креативан рад потчињеног, који има могућност избора начина извршавања задатка.⁷

Везе субординације су истражене на основу организације стрељачког одељења која је одређена у Правилу војник-одељење пешадије Војске Србије⁸ (у даљем тексту – Правило). На основу наведеног Правила, стрељачко одељење, чине девет војника који су наоружани аутоматским пушкама, снајперским пушкама, пушкомитраљезима, и ручним бомбама (Слика 1).

Слика 1 – Организацијско-формацијска структура стрељачког одељења⁹

Стрељачко одељење, као најмања стрељачка јединица, се може ојачати митраљезом, далекометном снајперском пушком или оруђем за противоклопна дејства. Извршава активности у саставу стрељачког вода, али и самостално као борбено осигурање,

³ Група аутора, *Војни лексикон*, 1981, страна 200-201.

⁴ Здружена оперативна команда ГШ ВС, тачка 26.

⁵ Група аутора, страна 594.

⁶ Здружена оперативна команда ГШ ВС, тачка 65-66.

⁷ Здружена оперативна команда ГШ ВС, тачка 26.

⁸ Команда за обуку ГШ ВС, *Правило војник-одељење пешадије*, 2016.

⁹ Команда за обуку ГШ ВС, слика 1.

самостално предстражно осигурање, заседа, извиђање и слично. За неке активности се може придодати јединици вишег ранга. Строј стрељачког одељења је распоред одељења и средстава ојачања за извршење задатка. Начелно се састоји од распореда војника или група одељења и средстава ојачања. Командир стрељачког одељења пре извршења задатка врши разброј којим регулише поделу одељења на групе.¹⁰

Приликом извршења разброја командир одељења, као претпостављени, врши пренос командних надлежности на војнике које одређује за командире група и ствара хијерархијске односе у више нивоа потчињавања.

Модели субординације у стрељачком одељењу

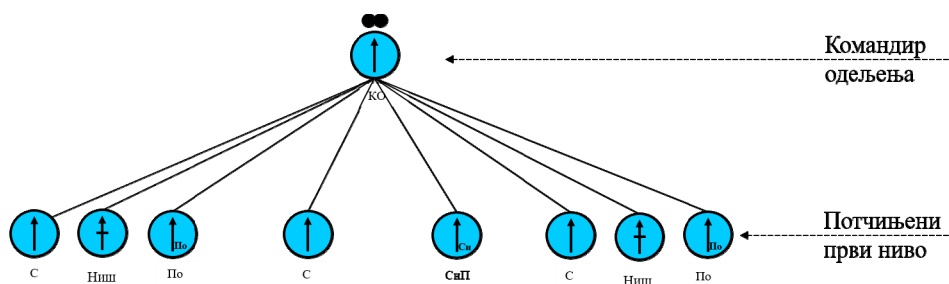
Истраживањем је издвојено тринаест модела субординације у стрељачком одељењу. Ти модели су, ради јаснијег будућег разматрања, приказани у четири целине као: 1) модели који су прописани и описани; 2) модел који је прописан али није описан; 3) модели када је стрељачко одељење ојачано; и 4) модели који нису наведени у пропису али их је могуће формирати.

Модел субординације који су прописани и описани

У истраживању модела субординације почело се од објашњених, описаних и најочигледнијих, односно од оних која су наведени у Правилу војник-одељење пешадије Војске Србије (2016). То су: Модел 1 – субординација када је одељење у стрељачком строју; и Модел 2 – три групе јачине три војника.¹¹

Модел 1: Командир одељења и стрељачки строј

Када стрељачко одељење изводи активности у стрељачком строју, командир одељења су непосредно потчињени сви војници у одељењу и они извршавају само његова наређења (Слика 2).

Слика 2 – Субординација када је одељење у стрељачком строју¹²

¹⁰ Команда за обуку ГШ ВС, тачке 16-19.

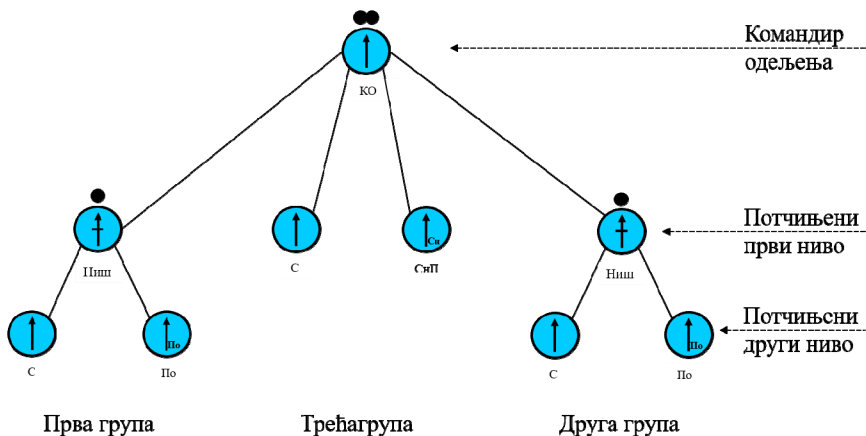
¹¹ Команда за обуку ГШ ВС, тачка 91.

¹² Команда за обуку ГШ ВС, Слика 1.

У моделу стрељачког строја командир одељења остварује осам веза субординације, односно њему је директно потчињено осам војника. Ово је и основни модел субординације у стрељачком одељењу. У Правилу је описан у члану 91. и илустрован сликом 24.

Модел 2: Три групе јачине три војника

Када разбројем подели одељење на три групе по три војника, командиру одељења су потчињени војници у групи којом он командује и командири две групе.

Слика 3 – Субординација када је одељење распоређено у три групе јачине три војника

У овом моделу командир одељења остварује четири везе субординације у првом нивоу потчињавања, а четири у другом нивоу потчињавања. У првом нивоу потчињени су му двојца командира група и два војника у групи којом он командује.

Овакав модел командовања у односу на остале отежава рад командиру одељења зато што се таквом организацијом преклапају и мешају командовање групом и командовање одељењем.

Овај модел је описан у тачкама од 91. до 95. и илустрован сликама 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25 и 26. Правила.

Пошто су два модела јасно наведена, описна и илустрована у Правилу, следећи корак у истраживању је био да се одреде и други прописани, али не и описани, модели субординације у стрељачком одељењу.

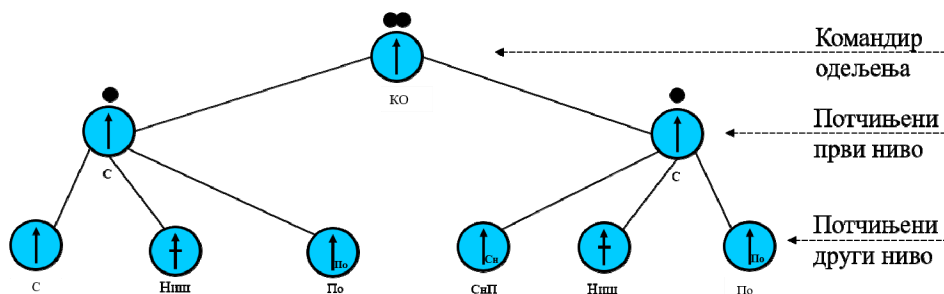
Модел субординације који је прописан али није описан

Модел субординације у стрељачком одељењу који је прописан у тачки 91. Правила, али није објашњен, а ни илустрован предвиђа да зависно од ситуације стрељачко одељење изводи активности у две групе јачине четири војника (Слика 4).¹³ То значи да командир одељења може да издвоји себе из група и формира две, њему потчињене групе.

¹³ Команда за обуку ГШ ВС, тачка 91.

Модел 3: Командир одељења и две групе јачине четири војника

Командир одељења може разбројем поделити одељење на две групе по четири војника.¹⁴ Свака одлука коју донесе командир одељења се преноси на војнике у групама преко командира група који се старају за извршење тих команди.

Слика 4 – Субординација када је одељење распоређено у две групе јачине четири војника

У овом моделу командир одељења остварује две везе субординације са командирима група у првом нивоу потчињавања и шест веза у другом нивоу потчињавања. Командири група остварују по три везе субординације са војницима.

Оваквим системом командовања смањени број веза субординације растеређује командира одељења да прати све потчињене, омогућава му да лакше прати ситуацију и доноси одлуке које ће командир група да спроводе са војницима. За реализацију оваквог модела потребно је да војници који се одреде за командире група поседују склоности, знања и вештину командовања групом војника као увежбаном целином што као закључак намеће потребу њихових посебног и обучавања за такве дужности.

Могућност организовања по овом моделу је наведена у члану 91. али није ни описана ни илустрована сликама у Правилу. Овакав модел субординације се већ дуго примењује у војскама чланица НАТО савеза попут војске САД у приручнику „FM 3-21.8: The Infantry Rifle Platoon and Squad“¹⁵.

Модели субординације када је стрељачко одељење ојачано

У случају када је одељење ојачано митраљезом, далекометном снајперском пушком или оруђем за противоклопна дејства,¹⁶ командир одељења одлучује и врши разброј одељења у складу са мисијом и добијеним задатком.

Командир одељења тада може одлучити да формира један од четири модела субординације: Модел 5 – стрељачки строј; Модел 6 – стрељачки строј и средство ојачања; Модел 7 – три групе јачине три војника и средство ојачања; Модел 8 – две групе јачине четири војника и средство ојачања.

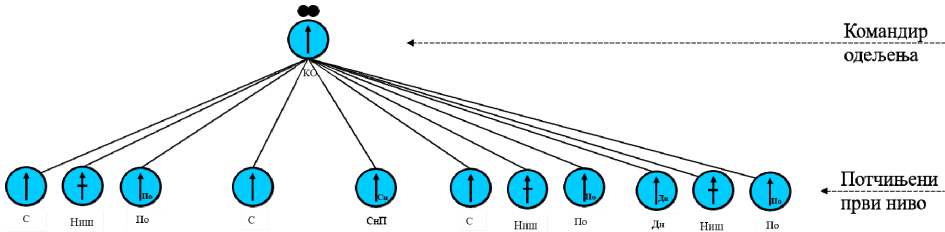
¹⁴ Команда за обуку ГШ ВС, тачка 91.

¹⁵ U.S. Army Field Manual FM 3-21.8: The Infantry Rifle Platoon and Squad, Washington D.C, 2007, Page 3-8.

¹⁶ Команда за обуку ГШ ВС, тачка 17.

Модел 4: Командир одељења, стрељачки строј ојачан војницима послуге оруђа

Када стрељачко одељење изводи активности у стрељачком строју, а ојачано је оруђем или групом стрелаца, командиру одељења се сви војници непосредно потчињавају и извршавају само његова наређења (Слика 5).

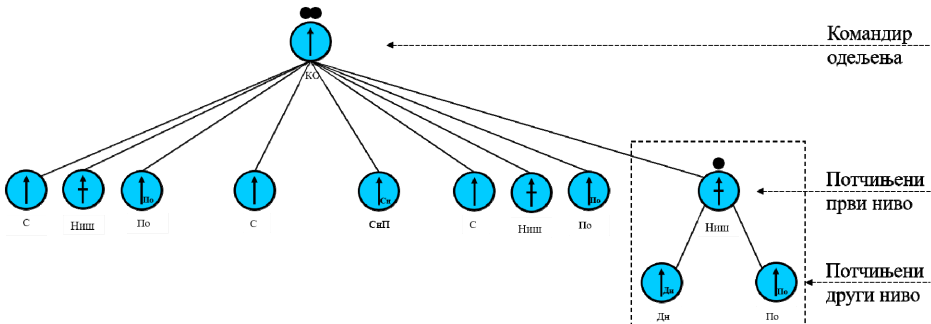

Слика 5 – Субординација када је стрељачко одељење у стрељачком строју

У овом моделу сви војници су потчињени командиру одељења у првом нивоу потчињености. Зависно од броја војника којима је ојачано стрељачко одељење за толико се повећава број веза субординације са командиром одељења. Као модел веза субординације у стрељачком одељењу је наведено као могућност тачком 17. и 19. Правила, али није детаљније описан ни илустрован. Велики број директних веза са командиром одељења чини овај модел сложеним за успешно командовање.

Модел 5: Командир одељења, стрељачки строј и послуга оруђа као средство ојачања

За разлику од претходног модела када стрељачко одељење изводи активности у стрељачком строју и ојачано је послугом оруђа или групом стрелаца, командиру одељења се непосредно потчињавају сви војници органског састава а војници у саставу групе (послуге) су му потчињени преко командира групе (нишанције у послуги) (Слика 6).

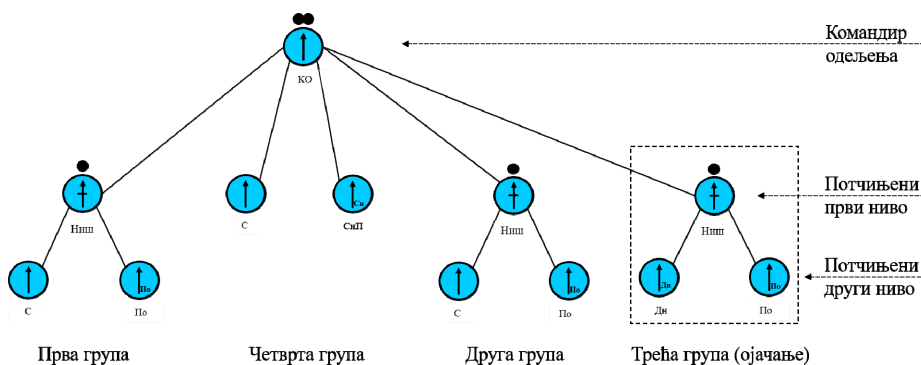
Слика 6 – Субординација када је стрељачко одељење у стрељачком строју ојачано послугом митраљеза

У моделу када је стрељачко одељење ојачано једном услугом-групом војника, број непосредно потчињених војника са командиром одељења се повећава за број група којима ће командовати командири или нишанције. У овом моделу број веза командовања је и даље велики пошто се ради о укупно, већем бројном стању стрељачког одељења. Уочљиво је и да због тога што командир одељења нема могућност да командује непосредно свим војницима у одељењу он преноси командну надлежност на нишанцију средства подршке или групу стрелаца која ојачава стрељачко одељење, а ово због тога што ће када се одељење развије на фронту од 100-150 метара имати веома тешку прегледност и отежану могућност командовања гласом или сигналимa. Није практично очекивати да ће сваки војник који је распоређен на тако широком простору имати могућност да чека да му командир одељења изда задатака уколико дође до промене ситуације.

Као и за претходно наведени модел у Правилу је наведен као могућност тачком 17. и 19. али није детаљније описан ни илустрован.

Модел 6: Четири групе јачине три војника

Када је стрељачко одељење ојачано услугом-групом војника, командир одељења има могућност и да разбројем подели одељење на четири групе по три војника. Тада су му потчињени војници у групи којом он командује и командири још три борбене групе (Слика 7).

Слика 7 – Субординација када је стрељачко одељење подељено у три групе јачине три војника ојачано услугом митраљеза

У оваквом моделу субординације командиру одељења су потчињена три командира и два војника. То значи да непосредно остварује пет веза субординације од којих су три са командирима група, а две са војницима групе којом он командује. У другом нивоу потчињава му се му шест војника, што га значајно растеређује за толико веза субординације али у исто време пошто је и сам командир групе двојци војника, то му отежава командовање целим стрељачким одељењем.

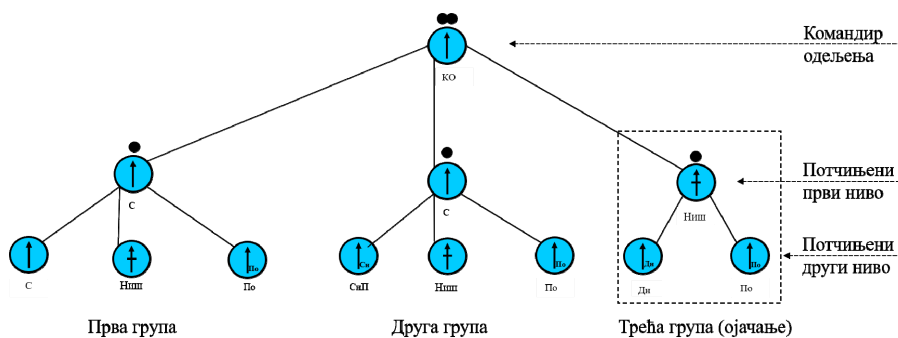
У оваквом моделу се преклапају ниво командовања групом и групама одељења. Уколико су војници у групи командира одељења предвиђени да у улози курира преносе поруке ка претпостављеном и потчињенима то оправдава овакав модел зато што се

претпоставља да ће курири бити у сталном покрету, а када су са командиром одељења да ће бити његово непосредно осигурање. У овом моделу командир може специфично изразити тежиште дејстава, односно по потреби ојачати одређену групу у току дејстава тако што ће интервенисати војницима из своје групе на потребном правцу.

Овај модел допуњује Модел 2 који је описан у тачкама од 91.-95. и илустрован сликама 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25 и 26. Правила.

Модел 7: Командир одељења и три групе јачине три и четири војника

Када је одељење ојачано послугом-групом стрелаца, везе субординације су формиране као је описао Модел 8 командир одељења може разбројем поделити одељење на две групе по четири војника¹⁷ и једну послугу-групу (Слика 8).

Слика 8 – Субординација када је стрељачко одељење подељено у две групе јачине четири војника ојачано послугом митраљеза

У овом моделу командиру одељења су директно потчињена три командира група у првом нивоу потчињености и осам војника у другом нивоу потчињености. Двојци командира групе потчињена су три војника, а једном командиру групе (нишанцији послуге) потчињена су два (или више) војника-послужилаца. Командир одељења у оваквом моделу има могућност да остварује све захтеве командовања зато што извршење његових команди прелази на командире група, а он добија довољно простора да планира, организује, контролише и координира рада група.

Пошто су модели ојачаног стрељачког одељења формиран и илустровани на основу Правила, следећи корак у истраживању је био да се одреде и модели које је могуће применити али који нису наведени у прописима.

Модел субординације који нису наведени у пропису

Командир одељења може одлучити да примени неки од пет модела субординације: Модел 9 – Командир одељења, стрељачки строј и група јачине три војника; Модел 10) Командир одељења, једна група јачине пет војника и два пара (две по-

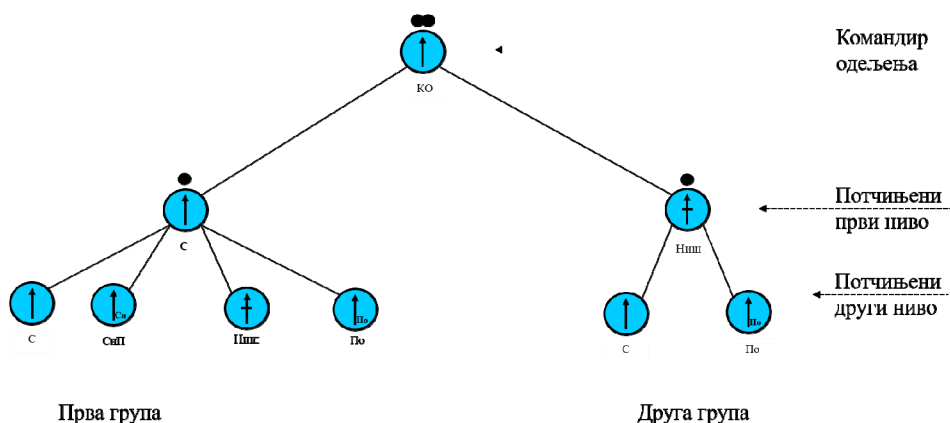
¹⁷ Команда за обуку ГШ ВС, тачка 91.

слуге); Модел 11) Командир одељења једна групе јачине три војника и две групе (два пара/послуге) јачине два војника; Модел 12) Командир одељења и четири групе (пара/послуге) јачине два војника; и Модел 13) Командир одељења и четири групе (пара или послуге) јачине два војника.

Модел 8: Командир одељења са две групе јачине пет и три војника

Командир одељења може разбројем поделити одељење на две групе од пет и три војника. Дужности у оквиру тих група зависе од задатка који треба извршити. И у овом моделу свака одлука коју донесе командир одељења се преноси на војнике у групама преко командира група који се старају за извршење тих команди (Слика 9).

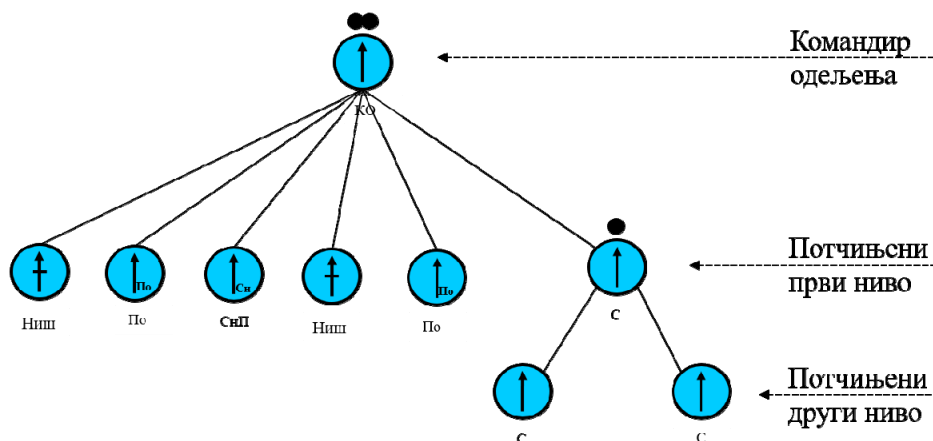
Слика 9 – Командир одељења две групе јачине четири и три војника

У овом моделу командир одељења остварује две везе субординације са командирима група у првом нивоу потчињавања и шест у другом нивоу потчињавања. Командири група прве групе остварују четири везе, а командир друге групе две везе субординације са војницима.

Овај број веза је оптималан и обезбеђује функционисање система командовања на свим нивоима у стрељачком одељењу. Мали број веза субординације у овом моделу растеређује командира одељења и омогућава му да усмери пажњу на праћење ситуације и доношење одлука, док их командири група спроводе са војницима.

Модел 9: Командир одељења, стрељачки строј и група јачине три војника

Када стрељачко одељење изводи активности у стрељачком строју, са једном групом стрелаца (или послугом оруђа), командиру одељења се непосредно потчињавају скоро сви војници органског састава (пет војника), док су му војници у саставу групе стрелаца (или послуге) потчињени преко командира групе (или нишанције послуге) (Слика 10).

Слика 10 – Командир одељења, стрељачки строј и група јачине три војника

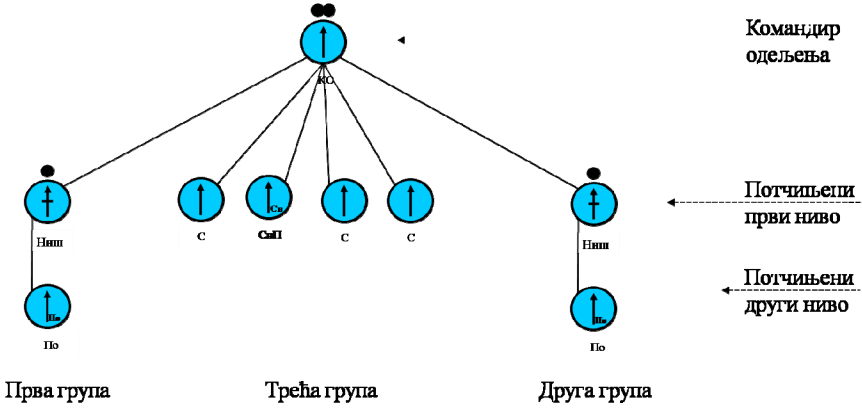
У овом моделу командиру одељења је у првом нивоу потчињено пет војника и један командир групе, а у другом нивоу потчињена су му два војника. Командиру једне групе потчињена су два војника.

Овакав модел субординације, има исте карактеристике као и Модел 5, и мање исцрпљује командира одељења због тога што уместо да непосредно командује тројци војника он то чини преко командира групе. При том та група је вероватно ангажована на посебном задатку где командир одељења нема могућност да утиче својим командама. Зато је командир одељења пренео део својих надлежности командовања групом на командира групе који је примио задатак. Командир групе тада користи своју умешност, иницијативу и стечена знања командујући непосредно двојци војника, док командир одељења командује петици војника.

Командиру одељења се и поред мешања нивоа потчињавања, истовремено повећава могућност да надлежност за део активности у извршењу одређеног задатка пренесе на командира групе што га делимично растеређује.

Модел 10: Командир одељења, стрељачки строј и две групе јачине два војника (два пара/послуге)

Када стрељачко одељење изводи активности у стрељачком строју и са две групе стрелаца (или послуге оружја-оруђа) јачине два војника, командиру одељења се непосредно потчињавају четири војника органског састава, док су му војници у саставу две групе стрелаца (или послуге оружја-оруђа) јачине два војника, потчињени преко командира група (или нишанције из састава послуге) (Слика 11).

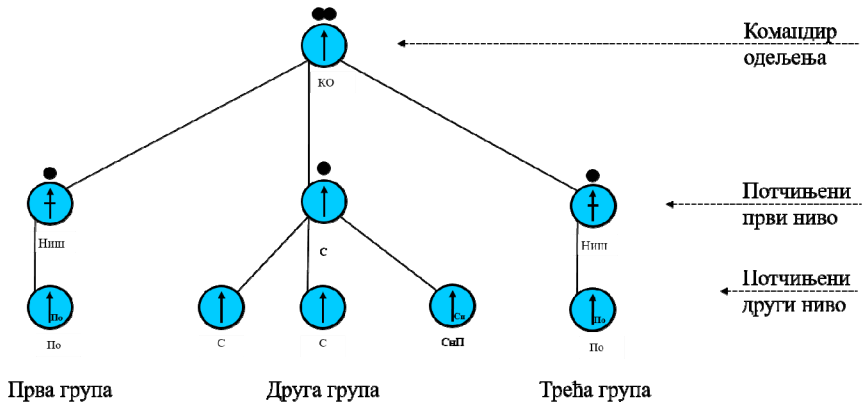

Слика 11 – Командир одељења, стрељачки stroj и две групе јачине два војника (два пара/послуге)

У овом моделу командиру одељења су у првом нивоу потчињена четири војника и два командира група, а у другом нивоу потчињена су му два војника из две групе. На овај начин командир одељења је у исто време, претпостављени у групи командира одељења у којој му је потчињено четири војника, и претпостављени командирима две групе (или послуге оружја-оруђа) који ће изводити активности у складу са његовим задацима и командама.

Модел 11: Командир одељења, једна групе јачине три војника и две групе јачине два војника (два пара/послуге)

Када стрељачко одељење изводи активности у групи стрелаца коју подржавају две групе стрелаца (или послуге оруђа) јачине два војника, командиру одељења се непосредно потчињавају три командира групе, док су му остали војници у саставу група потчињени преко командира група (или нишанције послуге) (Слика 12).

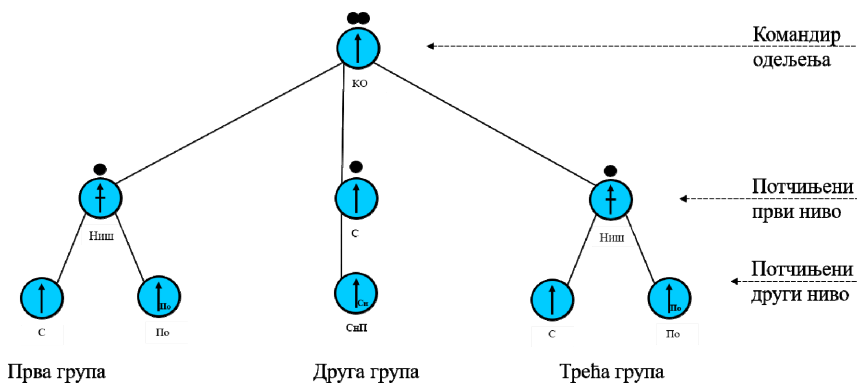
Слика 12 – Командир одељења једна групе јачине три војника и две групе јачине два војника (два пара/послуге)

У овом моделу командиру одељења су у првом нивоу субординације потчињена три командира група, а у другом нивоу потчињена су му пет војника из три групе. На овај начин командир одељења дели надлежност спровођења његових команди на командире група док он прати ситуацију, планира, координира и контролише њихов рад. Командир одељења није оптерећен паралелним командовањем војницима у његовој групи и командовањем групама стрељачког одељења. Овај модел расте ређује командира одељења, али и повећава број подјединица што може да буде фактор који отежава извођење активности у којима се захтева брзина.

Уколико варијанта употребе за извођење задатка стрељачког одељења подразумева да командир одељења истовремено координира ватрену подршку пушкомитраљеца и групе стрелаца ово би био прихватљив модел употребе.

Модел 12: Командир одељења, две групе јачине три војника и једна група јачине два војника (пар/послуга)

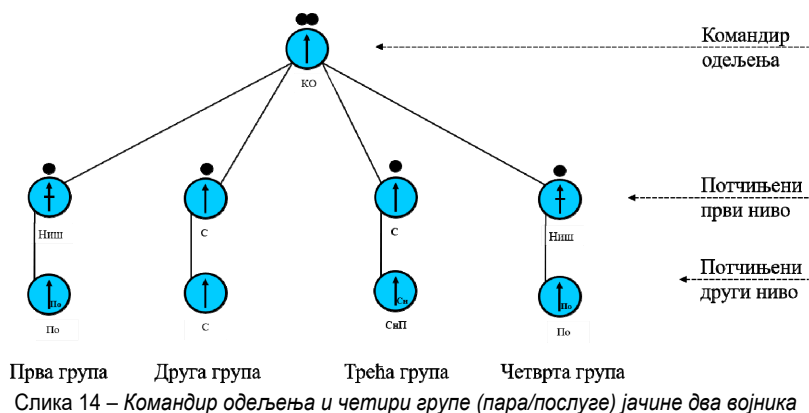
Када стрељачко одељење изводи активности у распореду којим командир одељења командује са две групе јачине три војника и једном групом, паром или послугом, јачине два војника, командиру одељења се непосредно потчињавају три командира група, док су му остали војници у саставу група потчињени преко командира група (или нишанције послуге) (Слика 13).

Командиру одељења су у првом нивоу субординације потчињена три командира група, а у другом нивоу пет војника из три групе. У оваквом моделу субординације, командиру одељења се не мешају нивои командовања.

Модел 13: Командир одељења и четири групе јачине два војника (четири пара/послуге)

Када стрељачко одељење изводи активности у распореду којим командир одељења командује са четири групе јачине два војника (парови стрелаца или послуге оруђа), командиру одељења се непосредно потчињавају четири командира група, док су му остали војници у саставу група потчињени преко командира група (нишанција послуга) (Слика 14).

Командиру одељења су у првом нивоу субординације потчињена четири командира група, а у другом нивоу четири војника из четири групе. У оваквом моделу субординације, командиру одељења се не мешају нивои командовања. Овај модел није уобичајен иако се може формирати у зависности од конкретне ситуације.

Закључак

Анализом садржаја Правила војник-одељење пешадије Војске Србије, једноставно су оформљени модели веза субординације стрељачког одељења који су наведени са потпуним описом: Модели 1 и 2. Забележени у кратком наводу али не и описани су Модели 3, 4, 5, 6 и 7, од којих се Модел 3 издваја зато што се стандардно примењује у оружаним снагама држава НАТО савеза, али нарочит изазов је био оформити моделе који нису одређени ни у једном правилу Војске Србије, а то су били Модели 8, 9, 10, 11, 12 и 13. Приказ свих оформљених модела веза субординације у стрељачком одељењу садржи Табела 1.

Табела 1 – Листа модела веза субординације у стрељачком одељењу

Модел	Назив модела
Модел 14	Командир одељења и стрељачки строј
Модел 15	Три групе јачине три војника
Модел 16	Командир одељења и две групе јачине четири војника
Модел 17	Командир одељења, стрељачки строј ојачан војницима послуге оруђа
Модел 18	Командир одељења, стрељачки строј и послуга оруђа као средство ојачања
Модел 19	Четири групе јачине три војника
Модел 20	Командир одељења и три групе јачине три и четири војника
Модел 21	Командир одељења са две групе јачине пет и три војника
Модел 22	Командир одељења, стрељачки строј и група јачине три војника
Модел 23	Командир одељења, стрељачки строј и две групе јачине два војника (два пара/послуге)
Модел 24	Командир одељења, једна групе јачине три војника и две групе јачине два војника (два пара/послуге)
Модел 25	Командир одељења, две групе јачине три војника и једна група јачине два војника (пар/послуга)
Модел 26	Командир одељења и четири групе јачине два војника (четири пара/послуге)

Листа модела веза субординације је приказ теоријских модела организовања за извођење активности у различитим ситуацијама у којима се изводе или се могу изводити мисије и задаци стрељачког одељења. То је листа *свих могућих модела* веза субординације у стрељачком одељењу и она је осмишљена да послужи као основ за истраживања којима ће се број модела субординације сужавати на неколико оних који се могу применити у *већини* ситуација.

Литература

[1] Здружена оперативна команда Генералштаба Војске Србије, *Доктрина командовања – привремена*, ЗОК, Ј-3.1, Београд, 2016.

[2] *Закон о Војсци Србије* („Службени гласник републике Србије”, број. 116/2007 88/2009, 101/2010-др. закон, 10/2015, 88/2015-ОУС и 36/2018).

[3] *Правило службе Војске Србије* (ВК ПРС број 2-2 од 3. априла 2012. године, посебно издање и ВК ПРС број 2-1 од 7. марта 2013. године – измена).

[4] Група аутора, *Војни лексикон*, „Војноиздавачки завод”, Београд, 1981.

[5] Команда за обуку Генералштаба Војске Србије, *Правило војник-одељење пешадије*, КзО-43, Л 0-1.5, Београд, 2016.

[6] U.S. Army Field Manual. *FM 3-21.8: The Infantry Rifle Platoon and Squad*, Washington D.C., 2007.